

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนกุฎีจีนอย่างยั่งยืน*

STUDY ON FACTORS AFFECTING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE KUDEEJEEN COMMUNITY

สุปราณี ชมจุมจัง*, จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า, อธิพัชร์ วิจิตสถิตรัตน์

Supraanee Chomjumjang*, Chakapong Phaetlakfa, Atipat Vijitsatitrat

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: nickyjumjang@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนกุฎีจีนอย่างยั่งยืน เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม โดยเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และตัวแทนผู้ดูแลแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และกรรมการชุมชน จำนวน 15 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้ออกมาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนกุฎีจีนสามารถแบ่งออกได้ 4 ประเด็นหลัก ดังนี้ 1) การเสริมสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมให้กับชุมชน 2) การเสริมสร้างประชาสังคม 3) การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรชุมชน และ 4) การเคารพสิทธิของความแตกต่างหลากหลายของพหุสังคม ปัจจุบันชุมชนกุฎีจีนเป็นชุมชนที่มีความพร้อมและความเข้มแข็งในเรื่องของความร่วมมือของชุมชน แต่ชุมชนยังขาดองค์ความรู้หรือวิธีการขั้นตอน กระบวนการในการบริหารจัดการพัฒนาชุมชน ตลอดจนการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนให้เป็นที่รู้จักหลังจากเกิดสถานการณ์โควิด-19 เกิดการหยุดชะงักของการบริหารจัดการที่ส่งผลในด้านต่าง ๆ ของชุมชน เช่น ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้านการจัดการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังพบว่า มีปัญหาของการขาดทุนอุดหนุนสนับสนุนการบริหารจัดการชุมชน การกระตุ้นให้เกิดความภาคภูมิใจภายในชุมชนกุฎีจีน ความรักและหวงแหนในความเป็นกุฎีจีน ดังนั้น สมาชิกทุกคนในชุมชนจึงต้องมีการร่วมมือกันในการแก้ไขและพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง จริงจัง จากปัจจัยดังกล่าวจึงต้องมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนกุฎีจีนเพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงเท่าทันกับสถานการณ์โลก

คำสำคัญ: การพัฒนาชุมชน, กุฎีจีน, อย่างยั่งยืน

Abstract

The objective of this research article is to study the factors affecting the sustainable development of the Kudeejeen community. This qualitative research employs in-depth interviews and focus group discussions, with purposive sampling of key informants, including community leaders, local scholars, community learning center representatives, and community committee members, totaling 15 people. The data collected were systematically analyzed using content analysis and presented through narrative storytelling. The research findings reveal that the factors affecting the sustainable development of the Kudeejeen community can be categorized into four

main aspects: 1) Enhancing the cultural space for the community 2) Strengthening civil society 3) Empowering community organizations and 4) Respecting the rights and diversity of a pluralistic society. Currently, the Kudeejeen community is well-prepared and strong in terms of community cooperation. However, the community lacks knowledge or methods and processes for community development management, as well as the development of its cultural capital to gain recognition, particularly after the COVID-19 pandemic, which disrupted various aspects of community management, such as tourism promotion, education management, and economic activities. Additionally, there are issues related to the lack of funding support for community management and the need to foster pride, love, and a sense of belonging within the Kudeejeen community. Therefore, all community members must collaborate continuously and earnestly in addressing and developing the community. Given these factors, it is necessary to study the factors influencing the development of the Kudeejeen community to enable development processes and changes that keep pace with global situations

Keywords: Community Development, Kudeejeen, Sustainability

บทนำ

กุกุ๊จิ้นในปัจจุบัน เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม อาทิเช่น แหล่งเรียนรู้ด้านศิลปะ ภูมิปัญญา วัด โบสถ์ มัสยิด พื้นที่ประวัติศาสตร์ รวมไปถึงกลุ่มชาติพันธุ์ เชื้อชาติ พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เป็นต้น เพื่อให้สามารถเข้าถึงและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนได้นั้น จึงต้องสร้างความเข้าใจ ตระหนักรู้ และเห็นคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรมชุมชนที่มีอยู่ ซึ่งกระบวนการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการจัดการ กระบวนการของชุมชนกุกุ๊จิ้นนั้น ต้องอาศัยองค์ความรู้ การถ่ายทอดด้วยเทคนิคหรือกิจกรรมที่มีความน่าสนใจและเข้าถึงได้ง่าย ทันต่อสถานการณ์โลก ด้วยสื่อเทคโนโลยีหรือช่องทางออนไลน์ การมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ของชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชน ประชาชน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามาร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน สุภรณ์ อัดถาวงค์ และคณะ กล่าวว่า ชุมชนกุกุ๊จิ้นถือได้ว่าเป็นมาและเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางด้านศิลปวัฒนธรรม เชื้อชาติ ซึ่งล้วนแต่เป็นสถานที่ที่มีความน่าสนใจ มีแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่เป็นทุนทางวัฒนธรรม ได้แก่ 1) พิพิธภัณฑสถานกุกุ๊จิ้น 2) บ้านขนมฝรั่งกุกุ๊จิ้น 3) บ้านขนมปังขิง 4) เรือนจันทนภาพ 5) วัดช่างตากรู้ส และ 6) ศาลเจ้าเกียงอันเกง โดยจุดศูนย์กลางของการเชื่อมแหล่งเรียนรู้ทั้งหมดของชุมชนกุกุ๊จิ้นไว้ นั่นคือ ที่ทำการชุมชน มีหน้าที่ในการประสานความร่วมมือการบริหารจัดการ รวมไปถึงการออกแบบกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริมและสร้างความร่วมมือ ตระหนัก เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้หากคนในชุมชนเข้าใจ และตระหนักก็จะเกิดความร่วมมือในการผลักดันให้ชุมชนสามารถพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้สามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่นับวันจะยิ่งมีความหลากหลายและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และจากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งเกิดผลกระทบต่อคนในชุมชนทางด้านเศรษฐกิจ รายได้ การบริหารจัดการ การบริหาร ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบโดยตรงกับชุมชนในมิติต่าง ๆ (สุภรณ์ อัดถาวงค์ และคณะ, 2564) จากการศึกษางานวิจัยด้านการพัฒนาชุมชน และการศึกษาชุมชนต้นแบบ (Best Practice) ที่ประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน เช่น ชุมชนปากคลอง ตลาด ชุมชนตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ และชุมชนที่มีความใกล้เคียงในเรื่องของการจัดกิจกรรมที่บูรณาการศิลปะกับชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ อีกทั้งยังเป็นการสร้างรายได้กับชุมชนอย่างยั่งยืน และบริเวณชุมชนคลองโอ่งอ่าง ซึ่ง

รูปแบบการจัดกิจกรรมของชุมชนดังกล่าวมีแนวคิดและความน่าสนใจเป็นอย่างมาก มีเรื่องราวความเป็นมา ประวัติศาสตร์ ความสำคัญ ศิลปะและวัฒนธรรมที่โดดเด่น กระบวนการจัดการองค์ความรู้ด้านการจัดการความรู้ กระบวนการออกแบบ รูปแบบกิจกรรมและเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่ชัดเจน

ไกรสร วันละ และกิตติ อัมพร ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทยจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการร่วมคิดในการประชุม แสดงความคิดเห็น การตรวจสอบ การแก้ปัญหา จะต้องมีความสามัคคีการกันร่วมทำให้บรรลุเป้าหมาย พร้อมยอมรับการร่วมปรับเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของทุกภาคส่วน ทั้งรัฐบาล ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ร่วมมือกันเป็นหุ้นส่วนในการขับเคลื่อน การพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของชุมชน สังคม และการนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ (ไกรสร วันละ และกิตติ อัมพร, 2564) ดังนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียระดมแนวคิดกัน เพื่อหาแนวทางการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยที่ไม่กระทบต่อความต้องการและการพัฒนาในอนาคตหรือเป็นปัญหาของคนในรุ่นต่อไป คำนี้ถึงความคุ้มค่า ตระหนักและสร้างความสมดุลระหว่าง มิติต่าง ๆ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บูรณาการร่วมกับการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อวางแผนการพัฒนาในทุกมิติร่วมกันและสอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เป็นไปตามธรรมชาติของ บริบทพื้นที่นั้น ๆ ป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทั้งในปัจจุบันและในอนาคต รวมถึง สามารถเป็นองค์ความรู้ที่ก่อให้เกิดการต่อยอดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของชุมชนท้องถิ่นสืบต่อไปได้ สอดคล้อง กับงานวิจัยของ พุทธินันต์ ภาคเจริญ ศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านไปสู่ความยั่งยืนบริบทของสังคมเมือง กรณีศึกษา หมู่บ้านดงยาง หมู่ 12 ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านดง จังหวัดราชบุรี พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่ พบแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ ดังนั้น เพื่อให้งานพัฒนา สู่อุณหภูมิยั่งยืนในสถานะของการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยจึงต้องพัฒนาทั้ง 3 ด้านไปอย่างสมดุลพร้อมกัน (พุทธินันต์ ภาคเจริญ, 2565) โดยต้องสอดคล้องกับเป้าหมายสู่ความยั่งยืน (SDGs) ในมิติของการพัฒนาคน สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สันติภาพ และความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา สอดคล้องกับ นวรัตน์ บุญภิกษะ พบว่า กระบวนการ การพัฒนาด้านกายภาพพื้นที่เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมบ้านถ่อนนาถ้ำส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ศึกษา สภาวะการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาอย่างยั่งยืน พบว่า การพัฒนา ด้าน กายภาพพื้นที่เศรษฐกิจส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ด้านพื้นที่เหมาะสมมีความเชื่อมโยงระหว่าง กลุ่มอาชีพในชุมชนและโครงสร้างทางสังคมที่เข้มแข็ง ปัจจัยที่นำไปสู่กระบวนการพัฒนาอย่างยั่งยืนเกิดขึ้นจากคน ในชุมชนที่จะมุ่งแสวงหาทางเลือกนำไปสู่การสร้างเสถียรภาพและทางรอดที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง ที่เรียกว่า “ระเบิด จากข้างใน” (นวรัตน์ บุญภิกษะ, 2559)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กับการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นโจทย์ที่มีความท้าทายกับประเทศทั่วโลกที่เริ่มมองหาแนวทางการพัฒนาที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประเทศไทยก็เป็นอีกหนึ่งประเทศที่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน เริ่มต้นจากชุมชนท้องถิ่น บริบท สังคมที่อยู่แวดล้อมที่สอดคล้องกับกับความสัมพันธ์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยใช้เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs Goals) ประกอบกับการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนา โดยเริ่มใช้พัฒนาจากส่วนเล็ก ๆ องค์กร ชุมชน และสังคม โดยใช้หลักความพอประมาณมาใช้ในการ พัฒนาจิตสำนึกให้เกิดความต้องการอย่างพอประมาณ จัดสรรการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิด ประโยชน์สูงสุด กับการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการอย่างสมดุล เพื่อสร้างระบบภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับตนเอง สังคมทั้งในปัจจุบันและในอนาคตอย่างมีเหตุมีผล สร้างวิถีชีวิตที่สมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติของ สถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

ดังนั้น ความสำคัญของที่มาและปัญหา ต้องการทราบถึงปัจจัยหรือสิ่งที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนภูมิคุ้มกันเพื่อ เป็นการปลูกฝังให้คนในชุมชนมีความรัก ความหวงแหนและภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ ทุนทางวัฒนธรรม ศิลปะและ

วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเลือกชุมชนกุฎีจีนเนื่องจากเป็นบริเวณส่วนหนึ่งของแหล่งรวมศิลปะและวัฒนธรรม ความหลากหลายทางประวัติศาสตร์ความเป็นพหุวัฒนธรรมและเป็นพื้นที่ชุมชนในเขตเมือง ถือเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่สำคัญของฝั่งธนบุรี ชุมชนกุฎีจีนเป็นชุมชนที่มีความพร้อมในเรื่องของการพัฒนาและต้องการสร้างโอกาสในการพัฒนาในส่วนต่าง ๆ แต่เนื่องจากสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ ทำให้ชุมชนต้องมีการพัฒนาในด้านมิติต่าง ๆ อาทิ องค์ความรู้ในการบริหารจัดการ กระบวนการพัฒนา การมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในชุมชน องค์กร สถาบันทางด้านการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ รวมไปถึงกระบวนการจัดการหรือการความรู้ไปบูรณาการประยุกต์ใช้กับชุมชนเพื่อให้ยั่งยืน เผยแพร่องค์ความรู้ที่อยู่ในชุมชน ต่อยอดองค์ความรู้ในเชิงพาณิชย์ เพื่อพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากในปัจจุบัน ปัจจุบันมีแนวคิด ทฤษฎีหรือกระบวนการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนได้และเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกในปัจจุบัน การเจริญเติบโตการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้มีผู้คนส่วนใหญ่อาจจะไม่ได้ให้ความสำคัญหรือคำนึงถึงความยั่งยืนและการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ มากนัก การสร้างจิตสำนึกรักในสิ่งที่มีอยู่ ดังนั้น จึงควรจะดำรงไว้ซึ่งทุนทางวัฒนธรรม ศิลปะและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่มีอยู่ให้คงอยู่ สืบสานสืบทอด อนุรักษ์ ให้อยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนกุฎีจีนอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย หนังสือ ตำรา การสัมภาษณ์เชิงลึกจากตัวแทนของผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ดูแลแหล่งเรียนรู้ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มร่วมปฏิบัติการ เกี่ยวกับปัจจัยผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาชุมชน และกระบวนการสร้างองค์ความรู้ การตระหนักและเห็นคุณค่าของแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนกุฎีจีน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญ ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Section) ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชนกุฎีจีนและกรรมการ จำนวน 3 คน และ 2) ผู้นำหรือผู้ดูแลแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ทั้ง 6 แหล่งเรียนรู้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรวม 12 คน เป็นการสนทนากลุ่มของผู้มีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องในพื้นที่รวม 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีการรวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียดในการวิจัย ดังนี้

แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guide) เกี่ยวกับศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาชุมชนกุฎีจีน โดยสร้างแนวคำถามแบบกว้าง ๆ เพื่อให้เป็นแนวคำถามไว้ล่วงหน้าซึ่งข้อคำถามต่าง ๆ สามารถยืดหยุ่นได้ ไม่กำหนดตายตัว เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับลึกที่จะเข้าถึงความจริงมากที่สุด มีทั้งคำถามปลายเปิดและคำถามปลายปิดเพื่อให้ได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาชุมชนต้นแบบและชุมชนใกล้เคียง เพื่อนำมาใช้สร้างเครื่องมือและเป็นแบบนำสัมภาษณ์เพื่อไปสัมภาษณ์ผู้นำและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ นำเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปศึกษาด้านการวัดและประเมินผลทางด้านศิลปศึกษา ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC: Index of item Objective Congruence) และความชัดเจนของการใช้ของภาษา มีค่าเท่ากับ 0.98 เครื่องมือประกอบไปด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้านแนวทางสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ชุมชนกุฎีจีน แหล่งเรียนรู้ สถานที่สำคัญของชุมชน รวมไปถึงทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชุมชน และศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย หนังสือ ตำรา และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากตัวแทนของผู้นำชุมชน ประชาชน ชาวบ้าน ผู้ดูแลแหล่งเรียนรู้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นเชิงพรรณนา ดังนี้

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ ชุมชนฝั่งธนบุรี การมีส่วนร่วมของชุมชน รูปแบบกิจกรรมภายในชุมชน ประกอบไปด้วย

1. การศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับชุมชนกุฎีจีน ด้านบริบทชุมชน ปัจจัยด้านการพัฒนาชุมชนกุฎีจีน
2. การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพการณ์และความต้องการ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาชุมชนกุฎีจีน

2.1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพการณ์และความต้องการจำเป็นของชุมชน โดยใช้การสัมภาษณ์จากผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน ผู้ดูแลแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เป็นต้น

2.2 การศึกษาสภาพปัจจุบันและแนวทางการพัฒนาชุมชนกุฎีจีนในปัจจุบัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยระยะที่ 1 ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของข้อมูลโดยอาจารย์ที่ปรึกษา

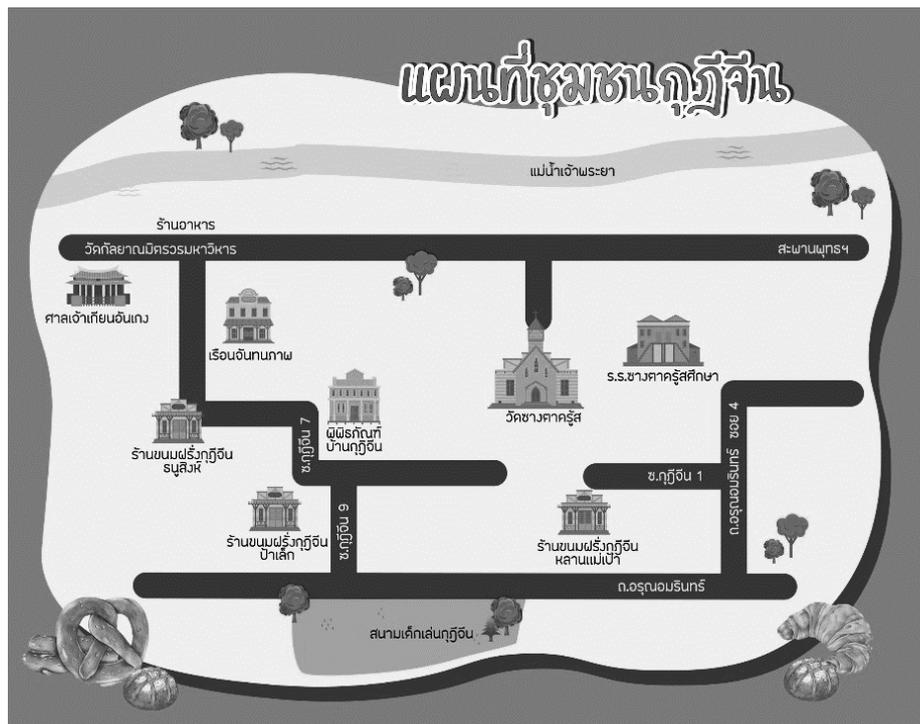
คำถามปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์และถอดองค์ความรู้ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Data Descriptive Analysis) ได้ผลลัพธ์เป็นฐานข้อมูลของสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของชุมชนรวมถึงปัจจัยในการพัฒนาชุมชนกุฎีจีน

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันของชุมชนกุฎีจีน จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ชุมชนกุฎีจีนมีหลากหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกัน หรือที่รู้จักกันในนาม 3 ศาสนา 4 ความเชื่อ ได้แก่ พุทธ คริสต์ และอิสลาม ความเชื่อทั้ง 4 คือ คริสต์ พุทธเถรวาท พุทธมหายาน และอิสลาม ปัจจุบันชุมชนมีความหนาแน่นของจำนวนประชากร อาคารบ้านเรือน แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งรูปแบบวิถีดำเนินชีวิตดั้งเดิม มีการสืบทอดขนบธรรมเนียม ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมตามความเชื่อทางศาสนา โดยลุงเทเล่ว่า “หลังจากเกิดสถานการณ์โควิด-19 ทำให้ชุมชนกุฎีจีนมีการเปลี่ยนแปลง ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว เศรษฐกิจรายได้ รวมไปถึงการบริหารจัดการของผู้นำชุมชน การจัดกิจกรรมภายในชุมชนลดลง” (อำพรพรณ นิม เชียง, 2564)

ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพการณ์และความต้องการ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาชุมชนกุฎีจีน ทำให้ทราบและรับรู้ถึงความต้องการ ปัญหา และความคาดหวังร่วมกันของชุมชน ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถฟื้นตัวและกลับมาเป็นชุมชนแหล่งการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่ให้ความรู้ เป็นแหล่งเรียนรู้ สถานที่สำคัญ ตลอดจนการพัฒนาพร้อมกับการมีรายได้สร้างรายได้ของชุมชนในอนาคตต่อไป

ภาพที่ 1 แผนที่ชุมชนกุฎีจีน

จากภาพที่ 1 เห็นลักษณะทางกายภาพของชุมชนที่ชุมชนกุฎีจีนและผู้วิจัยร่วมกันออกแบบแผนที่ชุมชนจากการนำชมของผู้นำชุมชน ประชาชนชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนกุฎีจีน เพื่อให้เห็นลักษณะทางกายภาพของชุมชนที่ชัดเจนและรายละเอียดของสถานที่ต่าง ๆ ที่สำคัญ เช่น ร้านขนมขึ้นชื่อ ขนมฝรั่งกุฎีจีน พิพิธภัณฑ์บ้านกุฎีจีน เรือนจีนทนภาพ ศาลเจ้าเกียงอันเกน โบสถ์ช่างศครู้ส และบ้านขนมปังขิง ทำให้เห็นความเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่มีชีวิตสามารถเข้ามาเรียนรู้ ศึกษา ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ความเป็นมาได้ นอกจากนี้ ยังรวมถึงด้านศิลปะและวัฒนธรรมซึ่งเป็นแหล่งรวมของพหุวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ

ภาพที่ 2 ชุมชนกุฎีจีน

จากภาพที่ 2 จะพบว่า ลักษณะของชุมชนกุฎีจีนนั้น มีความเป็นพหุทางศิลปะและวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ความเป็นมา สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของคนฝั่งธนบุรี แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่สำคัญอีก แหล่งหนึ่งของย่านฝั่งธน ดังคำเล่าว่า “ความโดดเด่นของความงามวัดช่างตาครุส ศิลปะตามผนังกำแพง ศิลปะจาก ลวดลายศาลเจ้าเกียงอันแกง สถาปัตยกรรมจากเรือนจันทนภาพ บ้านขนมปังขิง และขนมฝรั่งกุฎีจีน สิ่งเหล่านี้ล้วน มีความสำคัญกับคนในชุมชนกุฎีจีน รวมไปถึงบริบทการสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน” (วิสิณี มณีประสิทธิ์, 2564)

ชุมชนกุฎีจีนมีความต้องการพัฒนาชุมชนในด้านของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ความเป็นพหุศิลปะ และวัฒนธรรม เชื้อชาติ ประเพณี ขนบธรรมเนียม แต่ในด้านการถ่ายทอด การสอน รวมไปถึงแหล่งเรียนรู้ที่มี รูปแบบเป็นลักษณะของกิจกรรมโครงการที่ชัดเจนและต่อเนื่องนั้น ยังค่อนข้างน้อย หรือยังไม่ค่อยมีความพร้อม สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ประธานชุมชนกุฎีจีน ที่มองเห็นความสำคัญของศิลปะ และต้องการนำเอารูปแบบ กิจกรรมศิลปะศึกษามาใช้ในการพัฒนาชุมชน แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชน เยาวชน และผู้ที่สนใจได้เข้ามา ศึกษาเรียนรู้ จากองค์ความรู้ที่เป็นชุมชนหรือการใช้ชุมชนเป็นฐาน

ผู้วิจัยเล็งเห็นศักยภาพของชุมชนกุฎีจีนในการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ การเป็นแหล่งเรียนรู้ด้าน การศึกษา การเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ การเรียนรู้ด้านความเป็นพหุทางศิลปะและวัฒนธรรมของฝั่งธนบุรี ด้าน สถาปัตยกรรม ด้านภูมิปัญญาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งคุณเอ เพิ่มเติมว่า “นอกจากนี้ ยังต้องสร้างความ ตระหนักเห็นคุณค่า รักและหวงแหนในภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อกระตุ้นให้เกิดการร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการ พัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและอย่างยั่งยืน” (ปิ่นทอง วงษ์สกุล, 2564) สามารถสรุปได้ว่า การศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนกุฎีจีนอย่างยั่งยืน ได้แก่ 1) การเสริมสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมให้กับชุมชน คือ การส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนกุฎีจีน ย่านกุฎีจีนเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ในฝั่งธนบุรี 2) การเสริมสร้างประชาสังคม การให้ความสำคัญกับความเท่าเทียม ความเสมอภาค พื้นที่แสดงออก ทางด้านความคิดและการมีส่วนร่วม 3) การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรชุมชน จุดแข็งและจุดเด่นของชุมชน กุฎีจีน คือ ชุมชนเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในชุมชน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชนภายนอก องค์กร หน่วยงานอื่น ๆ และ 4) การเคารพสิทธิของความแตกต่างหลากหลายของพหุสังคม ความเป็นพหุ ทางศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เชื้อชาติ สามารถอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

อภิปรายผล

ผู้วิจัยมุ่งเน้นการนำเสนอการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนกุฎีจีนอย่างยั่งยืน ประกอบไปด้วย ประเด็นหลักที่สำคัญ ได้แก่ 1) การเสริมสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมให้กับชุมชน 2) การเสริมประชาสังคม 3) การ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรชุมชน และ 4) การเคารพสิทธิของความแตกต่างหลากหลายของพหุสังคม เป็น ปัจจัยที่มีความสำคัญในการพัฒนาชุมชนกุฎีจีนซึ่งสามารถใช้ในการพัฒนาต่อยอดในด้านการวางแผนการบริหาร จัดการชุมชน กิจกรรม โครงการ หรือในรูปแบบด้านการส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การกระจายรายได้ สอดคล้องกับงานวิจัย ฤกษ์กิจพัฒน์ รักสัจจะ และคณะ พบว่า ชุมชนกุฎีจีนและพื้นที่เป็นชุมชนที่มีความเป็น เอกลักษณะอันโดดเด่นอยู่สองประการ คือ ด้านประวัติศาสตร์และด้านความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ แหล่งวัฒนธรรมในย่านกุฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียงที่สำคัญมีอยู่ 9 แห่ง แหล่งวัฒนธรรมหลายแห่งมีสถานภาพและ บทบาทสำคัญหลายอย่างในขณะเดียวกัน เช่น เป็นทั้งศาสนสถานและโบราณสถาน เป็นแหล่งท่องเที่ยวและเป็น แหล่งผลิตสินค้าสร้างรายได้ของชุมชน และบทบาทในด้านการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่ง สร้างรายได้ของประชาชน ได้แก่ ชุมชน สถานศึกษา และหน่วยงานภาครัฐ โดยชุมชนควรมีบทบาทในด้านการมี

ส่วนร่วม ทั้งในด้านการวางแผนพัฒนาแหล่งวัฒนธรรม และในด้านความรับผิดชอบ การตรวจสอบ และรับผลประโยชน์จากการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรม ในส่วนของสถาบันการศึกษา มีบทบาทในด้านการสร้างกระบวนการเรียนรู้ และหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้ข้อมูลจากแหล่งวัฒนธรรม และในส่วนหน่วยงานของภาครัฐ (กฤษฎีกาพัฒนา รักษาสัจจะ และคณะ, 2566) สอดคล้องกับ อวิกา สุปิณะ กล่าวไว้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ผ่านการจัดการโดยภาคเอกชน และเพื่อเสนอแนวทางการยกระดับการส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชนย่านกะดีจีน พบว่า 1) สมาชิกในชุมชนต้องตระหนักเห็นถึงคุณค่าของแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน 2) แหล่งเรียนรู้ควรกำหนดแผนนโยบายในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ 3) แหล่งเรียนรู้ควรร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ลงพื้นที่จัดเก็บข้อมูล หรือจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการด้านการออกแบบการเรียนรู้ 4) สร้างแพลตฟอร์มความรู้ภายในชุมชนเพื่อเป็นพื้นที่กลางในการบริหารจัดการองค์ความรู้ 5) จัดตั้งกองทุนการอนุรักษ์ซ่อมแซมแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่ออนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ให้เป็นสถานที่ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่รุ่นชุมชนต่อไป และ 6) แหล่งเรียนรู้ควรร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาสื่อระบบสัมพันธ์เพื่อขยายเครือข่ายความร่วมมือและทำให้แหล่งเรียนรู้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง (อวิกา สุปิณะ, 2565)

การนำเสนอปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนภูฏานอย่างยั่งยืน ซึ่งในปัจจุบันชุมชนภูฏานมีการพัฒนาในเชิงการท่องเที่ยวและพัฒนาในเชิงพาณิชย์ภายในชุมชน การสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดทิศทางการออกแบบชุมชนร่วมกัน จะช่วยกระตุ้นความสนใจและก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชุมชน รวมไปถึงแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ผลของการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนภูฏานอย่างยั่งยืน ได้แก่ 1) การเสริมสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมให้กับชุมชน 2) การเสริมสร้างประชาสังคม 3) การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรชุมชน 4) การเคารพสิทธิของความแตกต่างหลากหลายของพหุสังคม การพัฒนาชุมชนควรจะต้องคำนึงในลักษณะ 3 มิติ ดังนี้ 1) มิติขององค์กรชุมชน เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาชุมชนต้องอยู่ที่ภาคประชาชน ชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนกฎเกณฑ์และแนวทางในการพัฒนาภายในชุมชนของตน และเพื่อให้ทุกคนจะได้สำนึกและได้มีส่วนร่วมทั้งในด้านความรับผิดชอบ การตรวจสอบ และได้รับประโยชน์จากการพัฒนาอย่างแท้จริงและยั่งยืน 2) มิติของสถาบันการศึกษา ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของคนภายในและนอกชุมชน โดยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนในท้องถิ่นเยาวชน และสถานศึกษา ในด้านการพัฒนาให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต สถานศึกษาอาจเข้ามาช่วยในด้านกาสร้างหลักสูตรท้องถิ่น โดยการเข้ามาสำรวจ พูดคุย สนทนากับชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารข้อมูลเพิ่มเติม และร่วมกันกับชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทด้านการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ และบุคคลที่สนใจทั่วไป และ 3) มิติของภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยที่สำคัญอีกด้านหนึ่งในการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งเอกชน หรือบริษัท ห้างร้าน ที่สามารถเข้ามาสร้างรายได้จากชุมชนท้องถิ่น มีบทบาทที่สำคัญในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชน องค์กรชุมชนต่าง ๆ และสถานศึกษาสามารถดำเนินงานพัฒนาชุมชนได้อย่างเต็มที่และบรรลุวัตถุประสงค์ โดยสนับสนุนเงินทุน ความรู้ บุคลากร/ผู้เชี่ยวชาญ รวมไปถึงการจัดสถานที่เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชนร่วมกับนักวิชาการ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดมุมมองและทัศนคติที่ดีในการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายความร่วมมือ สภาพปัจจุบันปัญหา และความต้องการพัฒนาชุมชนภูฏาน พบว่า ชุมชนภูฏานมีความต้องการพัฒนาชุมชนในด้านของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ความเป็นพหุศิลปะและวัฒนธรรม เชื้อชาติ ประเพณี ขนบธรรมเนียม ดั่งคำกล่าวที่ว่า “ในด้านการถ่ายทอด การสอน หรือแหล่งเรียนรู้ที่เป็นลักษณะของความต่อเนื่องและชัดเจนนั้น ยังคงค่อนข้างน้อยหรือยังไม่ค่อยมีความพร้อมมากนัก” (ธีรนนท์ ช่วงพิชิต, 2564)

สิ่งเหล่านี้ทำให้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของศิลปะ และต้องการนำเอารูปแบบกิจกรรมศิลปะศึกษามาใช้ในการพัฒนาชุมชน แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชน เยาวชน และผู้ที่สนใจได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ จากองค์

ความรู้ที่เป็นชุมชน ธงชัย เลิศกาญจนพร และสุวัฒนา ธาดานิต พบว่า การลงพื้นที่ทำการศึกษาและการถอดบทเรียนของการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ: กรณีศึกษา โครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูชุมชนย่านตลาดน้อย กรุงเทพมหานคร สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนโดยเน้นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนนั้น ทำให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจและสามารถออกแบบสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ ๆ ที่น่าสนใจได้จากการร่วมมือกัน ซึ่งการออกแบบนั้นทำให้เกิดกระบวนการคิด และนำมาการสร้างชุมชนให้น่าอยู่ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ (ธงชัย เลิศกาญจนพร และสุวัฒนา ธาดานิต, 2563) ซึ่งยังมีงานวิจัยของ รจเรธ ปรีกราน และฉัตรวิทย์ องค์กรสิงห์ ศึกษาและพัฒนาวัตกรรมการจัดการตลาดชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ปากคลองตลาด ซึ่งมีการนำเสนอรูปแบบแนวทางการจัดการตลาดในรูปแบบใหม่ เน้นการทำเชิงธุรกิจบนแนวคิดแบบอนุรักษ์ โดยเป็นการนำนวัตกรรม การจัดการตลาดเชิงสร้างสรรค์เข้ามาบริหารจัดการกับตลาดชุมชนใช้หลักการปะทะสังสรรค์เพื่อลดความขัดแย้ง และเน้นการจัดกิจกรรมศิลปะที่นำเอาเอกลักษณ์ตลาดขายส่งดอกไม้มาเป็นจุดเชื่อมโยงของรูปแบบตลาดชุมชน (รจเรธ ปรีกราน และฉัตรวิทย์ องค์กรสิงห์, 2562) สอดคล้องกับ พงุทัตย์ อดใจ และกนิษฐา ชิตช่วง ศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนวัดช่างดาครุฑ ย่านกุฎีจีน กรุงเทพมหานคร เนื่องจากมีความสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางสังคมของประเทศไทยและทางสังคมโลก ซึ่งเงื่อนไขทางสังคมที่ทำให้เกิดความสืบเนื่องทางวัฒนธรรมนั้นมาจากกระแสชุมชนท้องถิ่นและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมโลกในปัจจุบัน (พงุทัตย์ อดใจ และกนิษฐา ชิตช่วง, 2558)

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม พบว่า ชุมชนกุฎีจีนมีความพร้อมและเป็นชุมชนเข้มแข็งในเรื่องของการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในชุมชน นอกจากนี้ยังรวมถึงความกระตือรือร้น ตระหนักเห็นคุณค่าของท้องถิ่นภูมิปัญญา และความต้องการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ชุมชนมีความเป็นพหุทางศิลปวัฒนธรรมที่มีประวัติความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ ความเชื่อทางด้านศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี อาหาร การแต่งกาย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นจุดแข็งของชุมชนที่ต้องอนุรักษ์และยังต้องธำรงอยู่ควบคู่กับชุมชนย่านฝั่งธนบุรี คงอยู่แม้ในสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาจากปัจจัยภายในและภายนอกที่เกิดขึ้น การขับเคลื่อนเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนนั้นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการร่วมของสมาชิกทุกคนร่วมกันคิด แสดงความคิดเห็น วางแผน ตรวจสอบ แก้ปัญหา มีส่วนร่วม จะต้องมีความสามัคคีเพื่อให้บรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ร่วมกัน พร้อมยอมรับการร่วมปรับเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของทุกภาคส่วน ทั้งรัฐบาล ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของชุมชน สังคม ควบคู่กับการนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติของสังคมประเทศไทยต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนกุฎีจีนอย่างยั่งยืน ประกอบไปด้วย 1) การเสริมสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมให้กับชุมชน 2) การเสริมสร้างประชาสังคม 3) การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรชุมชน และ 4) การเคารพสิทธิของความแตกต่างหลากหลายของพหุสังคม ดังนั้น ควรพัฒนาชุมชนกุฎีจีนให้ครอบคลุมทุกด้านเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษาปัจจัยทั้งภายนอกและภายในชุมชนกุฎีจีนควบคู่อย่างต่อเนื่อง และ 2) ควรศึกษาวิจัยในด้านที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง และเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม เนื่องจากข้อจำกัดในด้านของเวลา การวิจัยครั้งต่อไปควรมีวางแผนและกำหนดกรอบระยะเวลาที่ชัดเจน กระชับ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการสร้างการเรียนรู้และการพัฒนาชุมชนมากที่สุด และการวิจัยครั้งนี้ศึกษากลุ่มชุมชนกุฎีจีน จำนวน 15 คน จึงควรมีการศึกษาขยายผลเพื่อเพิ่มปริมาณชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ หรือชุมชนใกล้เคียง โรงเรียน สถานศึกษาในชุมชนที่ต้องการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้วยรูปแบบกิจกรรมศิลปศึกษาโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนกุฎีจีนเนื่องจากข้อจำกัดในด้านของเวลา การวิจัยครั้งต่อไปควรมีวางแผนและกำหนดกรอบระยะเวลาที่

ชัดเจน กระชับ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการสร้างการเรียนรู้และการพัฒนาชุมชนมากที่สุด ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษาปัจจัยทั้งภายนอกและภายในชุมชนกัญฉิมควบคู่อย่างต่อเนื่อง และ 2) ควรศึกษาวิจัยในด้านที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง และเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม และเนื่องจากข้อจำกัดในด้านของเวลา การวิจัยครั้งต่อไปควรมีวางแผนและกำหนดกรอบระยะเวลาที่ชัดเจน กระชับ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการสร้างการเรียนรู้และการพัฒนาชุมชนมากที่สุด และการวิจัยครั้งนี้ศึกษากลุ่มชุมชนกัญฉิม จำนวน 15 คน จึงควรมีการศึกษาขยายผลเพื่อเพิ่มปริมาณชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ หรือชุมชนใกล้เคียงโรงเรียน สถานศึกษาในชุมชนที่ต้องการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้วยรูปแบบกิจกรรมศิลปศึกษาโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนกัญฉิม

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการช่วยเหลือจากชุมชนกัญฉิมและขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการบิดามารดา และผู้ที่เกี่ยวข้องที่ให้การสนับสนุนที่ช่วยให้งานวิจัยลุล่วงไปได้ด้วยดี บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยคุชภักดิ์ สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรื่อง “การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้วยรูปแบบกิจกรรมศิลปศึกษาโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนกัญฉิม”

เอกสารอ้างอิง

- กฤษภักดิ์พัฒน์ รักสัจจะ และคณะ. (2566). การออกแบบและพัฒนาของที่ระลึกชุมชนกัญฉิมโดยใช้ลวดลายจากสถาปัตยกรรม. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 8(2), 1387-1396.
- ไกรศร วันละ และกิตติ อัมพร. (2564). การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทย. วารสาร มจร บาลีศึกษาศาสตร์ปริทรรศน์, 7(3), 56-66.
- ธงชัย เลิศกาญจนานพร และสุวัฒนา ธาดานิต. (2563). การถอดบทเรียนการมีส่วนร่วมในกระบวนการคิดเชิงออกแบบ: กรณีศึกษาโครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูชุมชนย่านตลาดน้อย กรุงเทพมหานคร. วารสารการบริหารและจัดการ, 10(1), 131-141.
- ธีรนนท์ ช่วงพิชิต. (20 ก.ค. 2564). ชุมชนกัญฉิมและการบริหารจัดการ. (สุปราณี ชมจุมจัง, ผู้สัมภาษณ์)
- นวรรตน์ บุญภิกษะ. (2559). กระบวนการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านถ่อนนาลับ ตำบลบ้านถ่อนอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติด้านการบริหารกิจการสาธารณะ ครั้งที่ 3 (The Third National Conference on Public Affairs Management) “การเปลี่ยนผ่าน และการปฏิรูปการบริหารสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Governance Transition and Reform to Sustainable Development)” (หน้า 48 - 57). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปิ่นทอง วงษ์สกุล. (20 ก.ค. 2564). ชุมชนกัญฉิม. (สุปราณี ชมจุมจัง, ผู้สัมภาษณ์)
- พอฤทัย อดใจ และกนิษฐา ชิตช่าง. (2558). ความสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายโปรตุเกส: กรณีศึกษาชุมชนวัดช่างตาครู้ ย่านกัญฉิม กรุงเทพมหานคร. วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา, 4(1), 30-39.
- พุดินันต์ ภาคเจริญ. (2565). แนวทางการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านไปสู่ความยั่งยืนในบริบทของสังคมเมือง กรณีศึกษาหมู่บ้านดงยาง หมู่ที่ 12 ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านดุง จังหวัดตราดบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จรเรศ ปรีกราน และฉัตรวรัญ องค์กรสิงห์. (2562). นวัตกรรมจัดการตลาดชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ปากคลองตลาด. วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา, 8(2), 125-133.

- วิสิณี มณีประสิทธิ์. (2 ก.ค. 2564). ชุมชนกุฎีจีน. (สุปราณี ชมจุมจั่ง, ผู้สัมภาษณ์)
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่อง “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12”. เรียกใช้เมื่อ 20 พฤษภาคม 2563 จาก <https://drive.google.com/file/d/1VXj7xULoizyJsNIOHo3zbnkFNG5dntc0V/view>
- สุภรณ์ อัดถาวงค์ และคณะ. (2564). ยุทธศาสตร์การพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวทางแม่น้ำเจ้าพระยา สำหรับนักท่องเที่ยวชาวจีนในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6(2), 362-374.
- อวิกา สุปินะ. (2565). แนวทางการยกระดับการส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนย่านกะดีจีน. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสังคม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อำพรพรณ นิมะเชียง. (30 ก.ค. 2564). ประวัติความเป็นมาของชุมชนกุฎีจีน. (สุปราณี ชมจุมจั่ง, ผู้สัมภาษณ์)